

Het behouden kind

Janneke Holwarda

Het behouden kind

WERELDBIBLIOTHEEK • AMSTERDAM

© Janneke Holwarda 2017
Alle rechten voorbehouden
Omslagontwerp Karin van der Meer
Foto omslag © Julija Levkova / Demurez Cover Arts
Foto auteur © Koos Hageraats

NUR 301

ISBN 978 90 284 2689 4

www.wereldbibliotheek.nl

‘Close your eyes for a moment, turn around to look at something else, and the thing that was before you is suddenly gone. Nothing lasts, you see, not even the thoughts inside you...’

Paul Auster

– *In the Country of Last Things*

PROLOOG

De vliegende storm smeedt een vogel tegen het raam. Hij viel als een baksteen op de zwarte aarde en bleef daar met uitgespreide vleugels liggen. Dood, dacht het meisje.

Het was een grote vogel. Een kromme gele snavel en gele poten. Hij was nog warm, zijn ogen waren half gesloten maar onder de veren voelde ze het trillen van zijn hart. Een buizerd, dacht ze.

In de schuur zocht ze een doos, legde oude doeken op de bodem, prikte een paar gaten in de deksel. Met een stokje tikte ze eerst tegen de klauwen van het beest, daarna tegen de snavel. Hij reageerde niet. Toen vouwde ze de vleugels tegen zijn lijf, schoof een hand onder zijn rug, ondersteunde met de andere zijn kop, en legde hem in de doos. 'Stil maar, het komt wel goed.' Ze deed de deksel dicht, bond een touw om de doos en reed hem in de kruiwagen naar de dierenarts.

Het was geen buizerd. Een buizerd heeft een rechte staart, deze had een roodbruine gevorkte staart. Een zeldzame vogel, een doortrekker, waarschijnlijk door de storm uit de koers geraakt. Een rode wouw, hij leefde nog. De dierenarts spalkte de vleugel, zette de vogel in een kooi en zei dat ze elke dag moest komen om hem te voeren.

Drie weken lang voerde ze de wouw muizen, kuikens en

vissen. Toen hij sterk genoeg was nam ze hem mee naar huis, om hem vrij te laten op de plek waar hij was neergevallen. Ze zette de doos op de zwarte aarde en tilde de deksel eraf. De vogel bewoog niet. Het meisje deed een stap naar achteren. Hij stak zijn kop uit de doos, keek naar links en rechts, dook terug. Het meisje deed nog een stap naar achteren. De wouw kwam opnieuw tevoorschijn. Nieuwsgieriger nu hipte hij op de rand van de doos en bleef daar zitten. Het meisje bleef staan. Het beest schudde zich, streek zijn veren glad, vouwde zijn vleugels open en weer dicht, draaide zijn kop naar alle kanten, keek. Ze knikte hem toe. 'Je kan het, toe maar.' Hij spreidde zijn vleugels, fladderde een stukje, landde op de zwarte grond. Ze knikte nog een keer. 'Toe maar.' Hij opende zijn snavel en slaakte een langgerekte kreet, een stijgend en dalend: 'Wiee-och, wie oe wie oh.' In de verte, boven de weilanden, daar waar de rivier door het land kronkelde, klonk eenzelfde schreeuw. Een ver en ijl 'wiee-oh'.

Met plotsklaps krachtige vleugels en draaiende staart vloog de wouw in de richting van zijn echo. Het meisje keek hem na. Aan de horizon verscheen een stip, de stip werd een vogel. 'Wiee-och wie oh.' Dezelfde roep, dezelfde vleugelslag. Ze naderden elkaar, riepen en antwoordden, kwamen halverwege samen, draaiden om elkaar heen, miauwden, stegen en daalden. Toen keerden ze naar waar zij stond, vlogen een rondje boven haar hoofd. 'Wiee och wie oh wie oh' en nog een rondje, hoger nu, en hoger en hoger klommen ze.

Het meisje strekte haar arm naar de vogels, haar lippen vormden een woord. Daarna legde ze haar hand boven haar ogen en keek ze na. Ook toen ze allang niet meer te zien waren stond het meisje daar nog, en keek.

I

‘En dat gevloek, Thomas, dat wil ik niet meer.’

Hij keek haar niet aan.

‘Kijk me aan.’

Hij draaide zijn hoofd nog verder van haar weg. Zijn hele houding drukte uit dat hij geen zin had in haar, dat ze zeurde, dat ze hem eindeloos verveelde, dat ze een ouwe trut was. Hij mompelde iets dat leek op ‘moet jij nodig zeggen’. Ze deed alsof ze het niet had gehoord.

‘Hoe laat kan ik je vandaag thuis verwachten?’

‘Gewoon.’

‘Wat is gewoon?’

‘Gewoon gewoon.’

‘Kunnen wij alsjeblieft ook gewoon gewoon doen?’

‘Als jij normaal doet.’

Op de punt van haar tong: ik doe normaal, ik ben volgens mij de enige hier die normaal doet, maar ze slikte het in. Het waren onzinwoorden, ze klopten niet, ze wilde met die woorden doen wat ze met haar handen niet mocht: hem door elkaar schudden tot hij op zou houden haar te tergen, tot hij weer normaal en aardig werd.

Nicht schütteln, nie, nooit schudden. Dat leerden de verpleegsters de jonge moeders in het Franziskushospital

direct nadat hun kind geboren was. Soms wilden ze hun baby door elkaar schudden, in een reflex die voortkwam uit frustratie, machteloosheid of woede, als hun kind maar bleef huilen, als het maar steeds zijn hoofd wegdraaide in plaats van de speen te pakken, als het niet wilde wat de vermoeide moeder wilde. Maar schudden was uit den boze. Geduld moest je hebben, eindeloos veel geduld.

Toen hij er net was praatte ze de hele tijd tegen hem, en als ze niet praatte, dan zong ze. Met de komst van het kind waren de liedjes die haar moeder vroeger voor haar had gezongen teruggekomen. Moeder kon mooi zingen toen ze nog zong.

Lena zat vaak uren naast zijn ledikantje, luisterde zo stil mogelijk, bijna zonder zelf te ademen, naar het hele lichte ademen van de kleine jongen. Zachtjes sloot ze zijn half geopende lippen, behoedzaam boog ze zich over hem heen om zijn geur op te snuiven, als een dier dat haar jong besnuffelt.

‘Ben je blij? Voel je je al vader?’ Ze had dagen achtereen geprobeerd om met hem in verbinding te komen. Toen ze hem eindelijk te pakken had was de lijn zo slecht dat ze moest schreeuwen om zich verstaanbaar te maken.

‘Nee.’ Hij schreeuwde ook.

‘Nee’ en nog iets, ze verstond hem niet. ‘Of je blij bent, blij!’

Zijn antwoorden klonken kortaf. Er was nauwelijks bereik, de lijn viel steeds weg.

‘Is er iets, ben je boos? Ik vroeg of je boos bent. Boos.’

‘Jij?’ vroeg hij.

‘Ik? Nee, ik niet. Natuurlijk niet.’

Lag het aan de verbinding of lag het aan hem? Ze begreep het niet. Er was geen reden voor boosheid. Alleen maar vreugde. Ze hoorde hem iets roepen over wennen. Of wenden? Het schip?

‘Nog niet,’ had ze geroepen, ‘nu nog niet, Tom. Straks.’

De verbinding viel weg. Ze belde opnieuw, hij belde haar, ze belden elkaar tegelijk, toen de lijn eindelijk weer tot stand was gekomen wilde hij het kind horen, hoe het ademde.

‘Luister,’ had ze gezegd.

‘Ik hoor niets.’

‘Nu dan?’

‘Niets, echt niets. Laat hem even huilen dan.’

Het gekraak op de lijn nam toe, werd oorverdovend, alsof er daarginds een orkaan was losgebarsten. En op het hoogtepunt van die storm van geluid viel de stilte, zoals de nacht in de tropen valt, een zware zwarte deken. ‘Nee,’ had ze tegen de dode lijn gefluisterd, ‘een moeder laat een kind niet huilen, ook niet even.’

De dagen en weken daarna had ze steeds opnieuw geprobeerd te bellen, maar het was niet gelukt, er was geen contact meer tot stand gekomen tussen het huis met de gele ramen en de Noordster.

Ik hou van hem, dacht ze. Ik hou van je, wilde ze zeggen, en toe, kom, doe even iets aardigs, een lach, een woord, zo moeilijk is dat toch niet. Ze tuitte haar lippen om hem een zoen te geven. Hij bewoog zijn hoofd in een korte heftige ruk opzij, alsof hij een horzel van zich afschudde, keerde haar zijn rug toe, zwaaide zijn rugzak over zijn schouder en liep met schonkige stappen het tuinpad af. Hij verdween

voor korte tijd in de schuur en kwam er even later met zijn fiets uit tevoorschijn.

In de open schuifpui stond ze nog steeds te hopen op een gebaar, een hand die hij even zou optillen, een knik van zijn hoofd waarmee hij zou zeggen: ik doe wel onaardig, maar ik vind je wel oké. Maar hij hield zijn blik gericht op het pad, alsof hij al zijn aandacht nodig had om zijn fiets daar goed overheen te sturen.

Ze verlangde naar het kind dat hij ooit was, zijn zachte vel, zijn zoete geur. Blote voeten aan de vloedlijn, opgedroogd schuim rond de enkels, haar voeten bruin en smal, de zijne klein, breed en plat; jongensvoeten. Handen steeds op de grens van water en zand.

‘Dit is een nonnetje, en deze, voorzichtig, de kleine tere plaatschelp, in een tissue wikkelen, anders breekt ze. Kijk, hier, een oester, van deze kant lijkt hij lelijk, maar draai hem eens om. Mooi hè? Parelmoer.’

De mossel, de Amerikaanse boormossel met de ribbel-tjes, de strandgaper en de Noorse hartschelp, het wenteltrapje en de venusschelp, de platte slijkgaper – de slappe lach om zo’n domme naam – het alikruikje, het grote tafelmesheft. Met kleverige zoute vingers het zand wegvegen, de gevonden schatten oppoetsen, afspoelen, afdrogen aan de zoom van haar jurk en daarna likken – zout op je tong – om de kleur terug te laten komen die iedere keer bij het opdrogen verdween. Thuis de schelpen, de mooiste, in een bak met water. De rest in zijn schatkist. En de allermooiste: ‘Voor jou’ op het tafeltje naast haar bed.

Haar ogen volgden zijn weerbarstige rug tot hij om de hoek verdween. Haar oren wachtten op het oorverdovend kabaal van ijzer tegen ijzer waarmee het hek achter hem zou

dichtslaan. Toen keerde ze terug naar zichzelf, een magere vrouw met grijze uitgroei in haar blonde piekharen, een oude onflatteuze ochtendjas en afgetrapte vilten pantoffels op de drempel tussen binnen en buiten. Een moeë moeder. Een moeder die het zwaar te moede is. Niet een moeder om trots op te zijn. Andere gedachten, Lena. Ze schoof de pui dicht, ze trok het gordijn ervoor. Het bracht een aangename schemering in huis. Het hield pottenkijkers buiten en burens op afstand. Ze wilde geen mensen om zich heen. Ze had genoeg aan zichzelf.

2

‘Bij welke praktijk was u voorheen ingeschreven?’

‘Nergens.’

‘Hebt u nooit een dokter nodig gehad?’

‘Nee,’ zei ze, ‘gelukkig niet.’ Ze keek op. Een rossig type zonder wenkbrauwen, weke trekken, lichte ogen. Hij knikte haar vriendelijk toe. Ze probeerde te glimlachen.

‘En wat kan ik voor u doen?’

Wat kon hij haar voor haar doen? Ze had met iemand willen praten. Maar nu ze hier zat vond ze dat opeens een slecht idee. Wat had haar bezielde om te denken dat een dokter iets voor haar kon doen?

‘Piekert u?’

‘Nee hoor.’

‘Maakt u zich zorgen?’

‘Nee, eigenlijk niet.’

‘Eigenlijk niet?’

‘Niet echt.’

‘Wat bedoelt u precies?’

‘Ik bedoel dat ik me geen zorgen maak, behalve de gewone. Een puberende zoon, u kent dat wel, dat heeft iedereen, toch? Ik bedoel, iedereen die kinderen heeft in die leeftijd, ik denk dat alle moeders dat moeilijk vinden, ik

bedoel, als hij opeens anders doet, normale moeders, ik bedoel normaal doen, ik zeg doe normaal tegen hem, hij zegt doe normaal tegen mij.’

Ze zweeg. Je praat te veel, Lena.

Het raam keek uit op een binnenplaats. Er groeide klimop tegen de muren, de bladeren glommen van de regen.

‘Hoe heet hij?’

‘Wie?’

‘Uw zoon.’

Thomas had ze hem genoemd, naar hem: “Je bent vader, Tom, je hebt een zoon. Het is heel snel gegaan, ik kon je niet bereiken, je nam niet op. Heftige weeën, meteen al om de twee minuten, met spoed naar het ziekenhuis omdat het te vroeg was, veel te vroeg, hij had rustig nog twee maanden kunnen blijven zitten, maar hij was niet tegen te houden. Ik was net op tijd in het Diakonessen. Eenentwintig juni, om twintig over twaalf ’s middags. Begin van de zomer. De langste dag. Dat belooft veel goeds, denk je ook niet? Een zevenmaands kindje, dat was ik ook, grappig hè. Kennelijk erfelijk. Wist ik niet. Alles goed, een heel sterk jongetje. In het ziekenhuis hebben ze meteen contact gezocht, maar je was, jullie waren er niet, niet bereikbaar, misschien op volle zee, je hebt, jullie hebben de berichten niet ontvangen, dat snap ik wel, ik bedoel, niemand had kunnen denken, ik ook niet, dat hij nu al zou komen. Omdat jij er niet was moest ik zelf aangifte doen. Dat kon niet anders. Dat snap je toch wel? Daarom. Daarom, Tom. Jouw voornaam, mijn achternaam. Behrends. Thomas Behrends, klinkt stoer, hè. Je hoeft het alleen nog maar te erkennen als je terug bent, dat kan, zeiden ze op het gemeentehuis. Als je terug bent moeten we even een afspraak maken en samen langskomen. Je

hoeft niet te vliegen. Zeil maar terug. We redden ons wel. Zo'n baby heeft de eerste tijd genoeg aan zijn moeder, borstvoeding, ja, dat gaat allemaal goed. Een vader kan niet veel doen, ik bedoel, ik heb kraamhulp, en daarna heb ik alle tijd, ik hoef alleen maar voor hem te zorgen, en voor mezelf. Hij kan zijn groeiachterstand wegwerken, en tegen de tijd dat jij hem in je armen neemt is hij een gezonde Hollandse jongen met blozende wangen.'

Het was lang stil gebleven aan de andere kant. Niet echt stil, op de achtergrond dat ruisen en razen alsof het daar stormde, maar in die zee van geluid had zijn stem ontbroken. 'Hoor je me? Een zoon, een zoon! Je bent vader.'

De verbinding was weggevallen. Of verbroken.

'Mevrouw Behrends?'

Ze keek op. De dokter keek haar vriendelijk aan.

'Thomas.'

'En hoe oud is Thomas?'

'Nu? Vijftien.'

'Hoe gaat het op school?'

'Goed.'

'Gaat hij uit?'

'Nee.'

'Drinkt hij?'

'Hij is pas vijftien.'

'Dat zegt niet alles.'

'Nee,' zei ze, 'niet alles.' Die dokter wilde kennelijk iets anders horen. 'Soms, thuis, een biertje. Hij vindt het niet echt lekker.'

'Gebruikt hij drugs?'

'Nee.'

'Dus met die problemen valt het wel mee.'

Ze knikte. ‘Ja, het valt eigenlijk best mee, er is niets aan de hand, ik haal me soms dingen in mijn hoofd, dat zou ik niet moeten doen, maar dat heeft iedereen weleens, ik bedoel, dat is toch vrij normaal. Of niet?’ Ze wendde haar blik naar het raam, volgde het spoor van een druppel op het glas. Ik moet niet steeds ‘normaal’ zeggen. Ik had niet moeten gaan.

‘Slaapt u goed?’

‘Ja.’

‘U bent moe, zegt u. Al lang?’

Zei ze dat? Had ze dat gezegd? ‘Ik weet het niet, misschien de laatste tijd. Ik ben niet zo vrolijk als anders, heb het gevoel dat ik niet mezelf ben, er zitten watten in mijn hoofd, ik kan niet helder denken, ik zie dingen die er niet zijn, ik bedoel dat niet, ik bedoel, kijk, dat ik heel vaak zeg “ik bedoel”, snapt u?’ Dit wilde ze niet zeggen, het gesprek ging helemaal de verkeerde kant op.

‘Zoals?’

‘Ik ben niet gek.’

De dokter glimlachte. ‘Nee, dat geloof ik ook niet. Maar wat voor dingen ziet u die er niet zijn?’

‘Ik zie geen dingen die er niet zijn, ik bedoel, ik zie gewoon wat er is, was, ik kan niets vinden, ik ben alles kwijt, ik ben bang dat ik alles kwijtraak. Ik bedoel dat ik...’ Wat bedoel ik eigenlijk, dacht ze, ik zit hier maar een eind in het wilde weg te ratelen, ik moet mijn mond houden. ‘Ik weet het niet. Ik ben gewoon moe, meer niet. Dat is toch niet gek?’

‘Nee. U piekert en u bent moe. U kunt dingen niet vinden, u overziet het niet, u maakt zich zorgen. Neemt u wat rust, zoek afleiding, beweeg. Beweegt u voldoende?’

Ze knikte.

‘Beweging is goed. Komt u over een week terug, dan praten we verder.’

Ze stond op.

‘Tot ziens,’ zei hij.

‘Tot ziens.’ Ze probeerde het zo vriendelijk mogelijk te laten klinken. Ze zou niet meer teruggaan.

Ze fietste de brug over, de Oranjestraat door, reed de Oude Gracht op. Ik lijk wel een orakel, dacht ze. Iemand stelt mij een vraag en de woorden borrelen omhoog, stromen over mijn lippen zonder dat ik er iets over te zeggen heb. Ik bedenk ze niet, ik wil ze zelfs helemaal niet zeggen, iemand anders spreekt door mij. Ik ben mezelf niet. Dat klopt dus. Maar wie ben ik dan wel. Ik moet in ieder geval die stroom een halt toeroepen, en alleen nog maar woorden spreken die helder en kloppend zijn. Ik had moeten zeggen dat ik het steeds zo koud heb, dat ik me een ijspegel voel, dat had ik moeten zeggen, dat ik waarschijnlijk ijzertekort heb of bloedarmoede, dat er iets is met mijn suikerspiegel of met mijn lever, weet ik veel. Dan had hij, in plaats van door me heen te kijken, een bloedonderzoek kunnen doen. Of hij had me kunnen doorverwijzen naar iemand die er wel verstand van heeft. Ik moet een andere dokter zoeken. Nee. Ik moet niet meer om hulp vragen. Geen inmenging van buitenaf. Ik kan het zelf wel. Ik ben niet gek. Ik moet nadenken, rustig gaan zitten en opschrijven wat ik wil zeggen. Briefjes maken, dingen vastleggen. Ook voor Thomas. Ik moet ophouden met dat wanhopige zuchten, met die smekende ogen en die domme opmerkingen. Ik moet notities maken van wat ik precies bedoel.

‘Uitkijken, ouwe trut!’

Ze remde, sprong van haar fiets af. Klootzak. Had haar bijna geschept met z’n scooter. Reed veel te hard. Idiot. Ze stak over en zette haar fiets tegen de pui van Albert Heijn. Haalde het slot uit de fietstas. Sloeg het om haar voorwiel. Trok het roestige sleuteltje eruit. Stopte het in de zak van haar grijze jas. Ouwe trut. Ze monsterde zichzelf in de etalageruit. Haalde een hand door haar haar, wreef over haar wangen zoals je een appel oppoetst in de hoop dat er wat glans op zal komen. Aardappels, melk, kaas, eieren, witlof.